Цахим орчин дахь КОВИД-19 цар тахлын эхэн үеийн нийгмийн сэтгэлзүй

А.Ган-Эрдэнэ[1], Т.Жаргалсайхан[1], Ц.Нямсүрэн[2]
[1]АШУҮИС-ийн Нийгмийн эрүүл мэндийн сургууль
[2]МУИС-ийн Шинжлэх ухааны сургууль
gan-erdene@mnums.edu.mn

Түлхүүр үг
Цахим орон зай, цахим орчин, цахим медиа, нийгмийн сүлжээ, дижитал технологи, шинэ коронавирус, цар тахал, КОВИД-19, нийгмийн сэтгэл зүй

Товч утга
Хөл хорионы үед хүмүүс цахим орчинд зарцуулах хугацаа энгийн үеийнхээс хэд дахин нэмэгдсэн байна. Фейсбүүк, твиттер зэрэг нийгмийн цахим талбар нь олон нийтийг бүрдүүлэх, алсад байгаа хүмүүсийг холбох, мэргэжлээрээ ахихад хөшүүрэг болох, тэр бүү хэл улсын ерөнхийлөгчийг сонгох чадалтай хүчирхэг хэрэгсэл байхын хамт бодит байдлын талаарх хамтын үнэлэмжийг өөрчилсөн сэтгэл зүйн олон асуудлыг дагуулдаг. КОВИД-19 цар тахлын үеийн хөл хорио нь цахим орчин ихээхэн хөгжсөн үед болсноороо өмнөх хөл хорионуудаас ялгаатай бөгөөд Засгийн Газар, Онцгой комиссын шийдвэрийг оновчтой хэрэгжүүлэх, олон нийтийн сэтгэлзүйг дэмжихэд цахим орчин дахь нийтийн сэтгэлзүйг судлах зайлшгүй шаардлага тулгарч байгаа юм. КОВИД-19 цар тахлын үед шийдвэр гаргагчдын мэдээлэл, шийдвэр тодорхой бус, салаа утгатай байгаа тохиолдолд иргэд өөрсдийгөө хамгаалах, хувь хувьдаа урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авч, шаардлагатай хүнс, бараа бүтээгдэхүүнийг нөөцлөх зэрэг үйлдэл хийж, нийгэмд эмх замбараагүй байдал үүсэхэд бэлэн болдог байна. Мөн цахим орчинд элдэв цуу яриа тархаж иргэдийг тогтворгүй байдалд оруулах эрсдэл өндөр болдог ажээ. Монголчуудын хувьд аливаа эрсдэл тулгарахад маш хурдан зохион байгуулалтад орж, шийдвэр гаргагчдын заавар, дүрэм журмыг сайтар мөрддөг болох нь ажиглагдлаа.

Үндэслэл

КОВИД-19 цар тахлаас үүдсэн зай барих, өөрийгөө тусгаарлах гэх мэт арга хэмжээ, мөн эдийн засгийн хямрал, ажилгүйдэл зэрэг нийгэм, эдийн засгийн нөлөөгөөр хүмүүсийн хамтын болон хувийн амьдралд олон өөрчлөлт гарч байна. Хөл хорионы үед хүмүүс цахим орчинд зарцуулах хугацаа энгийн үеийнхээс хэд дахин нэмэгдсэнээр хэвлэл мэдээлэл, нийгмийн сүлжээн дэх өвчний тухай мэдээлэл, түүний тодорхойгүй байдал, нийгмийн бухимдал зэргээс шалтгаалж айдас, түгшүүр, сэтгэл гутрал зэрэг сэтгэл зүйн хямралд өртөх эрсдэл[1] нэмэгдэж байна. Энэ удаагийн цар тахлын үеийн мэдэгдэхүйц нэг онцлог нь сандарсан худалдан авалт юм. Энэ нь аюулд эмзэг, мэдрэмтгий байгааг маань харууллаа.[2]

Бидний дотоод төлөв байдал, үйл явц, араншныг илэрхийлэх хэл үгүй бол нийгмийн амьдрал үндсэндээ танин мэдэгдэшгүй болно.[3] Тэрхүү дотоод төлөвийг илэрхийлэх нэг хэл нь цахим орон зайд илэрч буй юм. Цахим орон зай гэдэг нь өргөн дэлгэрсэн, хоорондоо холбогдсон дижитал технологийг тодорхойлдог ойлголт боловч компьютерын сүлжээгээр дамжин харилцаа холбоо илэрдэг төсөөллийн орчныг[4] бас илэрхийлнэ. Энэ үг интернэт, сүлжээ, дижитал харилцааны хэрэглээ эрс өссөн 1990-ээд онд түгээмэл болж, үг нэр томьёо шинээр гарч ирсэн олон шинэ санаа, үзэгдлийг төлөөлөх болжээ.[5] Технологи өөрийгөө дотно байдлын маань архитектор болгон дэвшүүлж[6], интернэт хөгжсөнөөр нийгэм нь хүмүүс хоорондын харилцаагаар бялхаж, энэ ертөнцөд тодорхой сонирхлоо хуваалцдаг, өөрсдийн онцлох шинжээ нийтийн болгож, уг сүлжээнд бусадтай харилцдаг бие хүмүүс нийгмийн сүлжээг бүрдүүлэх болжээ. Эдгээр сүлжээний хамгийн тод илрэл бол саяхан хэрэглэгчтэй фейсбүүк, твиттер зэрэг цахим хуудаснууд болно. Нийгмийн энэхүү сүлжээнд Р.Декартын алдарт үг "би холбогдсон байна,

иймээс оршин байна"[7] гэдгээр солигдоход хүрч байна.

Фейсбүүк, твиттер зэрэг нийгмийн цахим талбар нь олон нийтийг бүрдүүлэх, алсад байгаа хамаатнуудыг холбох, мэргэжлээрээ ахихад хөшүүрэг болох, тэр бүү хэл улсын ерөнхийлөгчийг сонгох чадалтай хүчирхэг хэрэгсэл байхын хамт бодит байдлын талаарх хамтын үнэлэмжийг маань өөрчилсөн сэтгэл зүйн олон асуудлыг дагуулдаг. Эдгээр талбар нь олж илрүүлж, задлан шинжилж болох бүх төрлийн зан араншин байдаг газар[8] болжээ. Хамгийн өргөн хэрэглэгддэг мэдээллийн эх сурвалжийн нэг болсон нийгмийн сүлжээний талбар нь хялбар, хямд хүртээмжийг бий болгосон төдийгүй тэдгээрт бүртгэлтэй олон тооны хэрэглэгч нь мэдээллийг түгээх хамгийн энгийн, бүтээмжтэй арга замыг бүрдүүлжээ.[9] Нийгмийн сүлжээн дэх олон нийтийн хайлтын хандлага, бодит байдал дээрх үйл явдлын өрнөл хооронд буй тодорхой уялдаа холбоо нь байгалийн гамшиг, спортын томоохон үйл явдал, өвчний дэгдэлт зэрэгт ихээхэн ажиглагдана.[10]

Цахим орон зай бол сэтгэцийн дотоод ертөнцийн маань сэтгэл зүйн гадаад өргөтгөл[8] бөгөөд хүмүүс мэдээ байршуулж, шинэчлэх шаардлага нь А.Маслоугийн хүний хэрэгцээний шатлалтай нийцдэг[11] төдийгүй нийгмийн ба сэтгэл хөдлөлийн чухал нөлөө бүхий[12] байдаг. Нийгмийн сүлжээнд мэдээлэл хуваалцахыг эерэг эргэх холбоо, өөрийгөө хүндлэхтэй холбож[13] бас болох бөгөөд хүмүүс ерөнхийдөө хариу хүссэн сэтгэл хөдлөлийн байр сууринаас мэдээлэл байршуулдаг. Нийгмийн сүлжээний гол мөн чанар нь харилцаан дээр төвлөрдөг тул мэдээлэл байршуулах анхдагч сэдэл нь бусадтай холбоо тогтоох гэсэн сэтгэл зүйн үүднээс гарна[11]. КОВИД-19 цар тахлын нийгэм, сэтгэлзүйн нөлөөг нийгмийн сүлжээний мэдээллийг ашиглан судлахад сэтгэцийн эрүүл мэндийн шинж тэмдэг хийгээд дэмжлэг илтгэх илэрхийлэл эрс нэмэгджээ.[14] Нийгмийн сүлжээний идэвхтэй талбарууд нь КОВИД-19-тэй холбоотой мэдээлэл, сэтгэгдлээр дамжуулан үйл явдлыг урьдчилан таамаглах боломж олгож байна. Дэлхийн 216 улс оронд бүртгэгдсэн коронавируст халдварт 2020 оны 11 сарын 08-ны байдлаар нийт 49,106,931 хүн өртөж, 1,239,157 хүн тус өвчний улмаас нас баржээ. Монгол улсын хувьд зөөвөрлөгдсөн 362 тохиолдол бүртгэгдсэн байна.[15]

КОВИД-19 цар тахлаас шалтгаалан үүсэж буй нийгэм, сэтгэл зүйн сөрөг үзэгдлээс урьдчилан сэргийлэх, түүний үр дагаврыг бууруулахын тулд нийгмийн цахим сүлжээнд байршуулсан мэдээлэл, сэтгэгдлээр дамжуулан олон нийтийн зан үйл, сэтгэл зүйн үзэгдлийг судлах шаардлагатай байна.

Зорилго

КОВИД-19 цар тахлын эхэн үеийн олон нийтийн зан үйл, нийгмийн сэтгэл зүйг нийгмийн цахим сүлжээгээр дамжуулан судлах

Арга аргачлал

2020 оны 1 дүгээр сараас эхлэн фейсбүүк, твиттер хуудсанд монгол хэлээр байршуулсан жиргээ, мэдээлэл, сэтгэгдлүүдийг шинэ коронавирус, цар тахал, КОВИД-19 тархалт, зохиомол хомсдол, анхны тохиолдол, батлагдсан тохиолдол, тохиолдлын тоо, зөөвөрлөгдсөн тохиолдол, сэжигтэй тохиолдол, тусгаарлалт, халдвар тархах зэрэг түлхүүр үгээр шүүж, агуулгыг НВиво 11 Плас программаар задлан шинжлэв.

Үр дүн

КОВИД-19 халдварын эхэн үед хөл хорио тогтоох, хүнсний бүтээгдэхүүн нөөцлөх, халдварын сэжигтэй олон тохиолдол, хөл хорио зөрчих, халдварын анхны тохиолдол зэрэг сэдвүүдэд олон нийтийн санаа бодол төвлөрч байсан бол сүүлийн саруудад эмнэлгийн мэргэжилтнүүдэд талархах, гадаадад байгаа иргэдийг авчрах, тусгаарлах зэрэг сэдэв рүү шилжсэн байна. Нийгмийн эрүүл мэндийн ноцтой үйл явдлын үед мэргэжлийн байгууллагын мэдээлэл тодорхойгүй, салаа утгатай байвал олон нийтийн эргэлзээ, үл итгэх байдал ихсэж, цуу яриа, шүүмжлэлд автамтгай, бусдын сэтгэгдлийг дагамхай болдог нь КОВИД-19 цар тахлын эхэн үе буюу 1-2 дугаар сард ажиглагдлаа. Тухайлбал, коронавурусын халдвараас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар 2020 оны 1 дүгээр сарын 26-ны өдрийн Засгийн Газрын хуралдаанаас хэлэлцэн шийдвэрлэсэн байна. Энэ тухай Нийслэлийн засаг дарга бөгөөд Улаанбаатар хотын захирагч С.Амарсайхан мэдээлэхдээ "Зах худалдааны төвийг аль болох эрсдэл гаргахгүй байхаар зохион байгуулна. Шаардлагатай тохиолдолд Онцгой комисс болон бусад бүтцээр хэлэлцэн шийдвэрлэнэ" хэмээн мэдэгдсэнийг medee.mn, news.mn зэрэг олон мэдээллийн хэрэгсэл "Зайлшгүй тохиолдолд зах худалдааны төвийн хаана" (Зураг 1) гэсэн гарчигтайгаар нийтэлжээ.

Энэ нь олон нийтийг өргөн хэрэглээний хүнсний бүтээгдэхүүнийг нөөцлөх, сандралд оруулах нөхцөл болсон байх үндэслэлтэй. КОВИД-19 цар тахалтай холбоотой олон нийт хүнсний бүтээгдэхүүнийг ихээр нөөцлөх үзэгдэл хоёронтоо тохиосон бөгөөд эхний удаад албан эх сурвалжийн мэдээллийн тодорхойгүй байдал (Зураг 2) нөлөөлсөн бол анхны тохиолдол илэрсэн хоёр дахь удаад хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдийн "Шаардлагатай тохиолдолд зах худалдааны төвийг хаана" хэмээсэн мөнөөх мэдэгдлээс үүдсэн болгоомжлох, урьдчилан сэргийлэх зан үйлтэй холбоотой байв.

Зураг 1. Улсын онцгой комиссын мэдэгдэл болон мэдээллийн хэрэгслүүдийн мэдэгдлийн дараалал

Түүнчлэн болж буй үйл явц, төр, захиргаанаас гаргаж буй шийдвэр нь тодорхойгүй, ойлгомжгүй, салаа утгатай, иргэдийн ойлголтоос зөрсөн бүх тохиолдолд олон нийтийн дунд үл итгэх байдал, цуу яриа нэмэгдэж, бухимдал ихсэж байна (Хүснэгт 1).

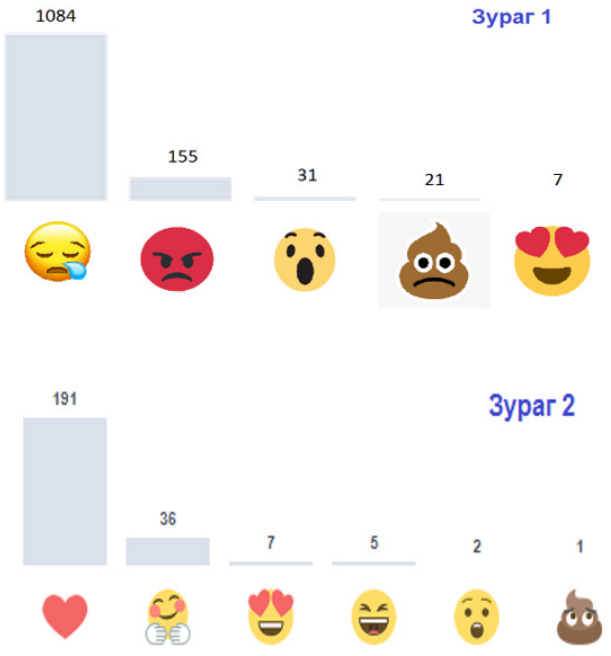
Ялангуяа хоёрдугаар сард Завхан, Баян-Өлгий, Орхон аймаг, Багануур дүүрэг зэрэг олон газар КОВИД-19 халдварын шинж тэмдэг илэрсэн, тодорхойгүй олон тохиолдлын мэдээлэл тархаж байснаас үүдэн халдварыг үнэн зөв илрүүлж байгаад эргэлзэх, айх, үл итгэх байдал үүсэж байжээ.

Хүснэгт 1. КОВИД-19 цар тахлын үед иргэдийн дунд үүсэж байсан тодорхойгүй байдал, эргэлзээ

Хугацаа	Үйл явдал	Иргэдийн дунд үүссэн эргэлзээ, тодорхойгүй байдал
1 дүгээр сарын 27	Шаардлагатай тохиолдолд зах, худалдааны төвийг хаах эсэхийг Улсын онцгой комисс болон шаардлагатай бүтцээр хэлэлцэж шийдвэрлэх тухай зарлав.	Зах, худалдааны төвийг хаах, үгүй нь үл мэдэгдэх тодорхойгүй байдалд орсон.
2 дугаар сар	Сэжигтэй тохиолдлууд илэрсэн тухай мэдээлэв	КОВИД-19 халдварын сэжигтэй тохиолдол удаа дараа илэрч, бүгд хариу сөрөг гарч байгаад эргэлзэн, үл итгэж эхэлсэн.
3 дугаар сарын 10	Франц улсын иргэнээс КОВИД-19 халдварын анхны тохиолдол илрэх үед тухайн иргэн хөдөө орон нутагт байв.	Халдвар авах өндөр эрсдэлтэй орноос ирсэн иргэдийг 14 хоног тусгаарлаагүй шалтгааныг иргэд гайхширч хүлээн авав.
4 дүгээр сарын 1	Турк улсын хоёр иргэнээс КОВИД-19-ийн халдвар илрэв. Энэ тухай ХӨСҮТ захирал мэдээлэл хийв.	Ямар эрх зүйн баримт бичигт гаднын орны, дипломат албанд ажиллаж байгаа иргэдийн (элчин сайдын) гэр бүлийг нэвтрүүлэхийг заасан байдаг тухай тодорхой хэлээгүй. Тэрхүү заалт нь онцгой нөхцөл байдалд үйлчлэх, эсвэл энгийн нөхцөлд үйлчилдэг эсэх нь тодорхойгүй.
4 дүгээр сар 20	Эрсдэлийн үнэлгээгээр Монгол улс халдвар тархах эрсдэл маш өндөр гарчээ.	Ямар судалгаа хийгээд, ямар үзүүлэлтээр үнэлээд эрсдэл өндөр гарч байгааг тодорхой мэдээлээгүй.

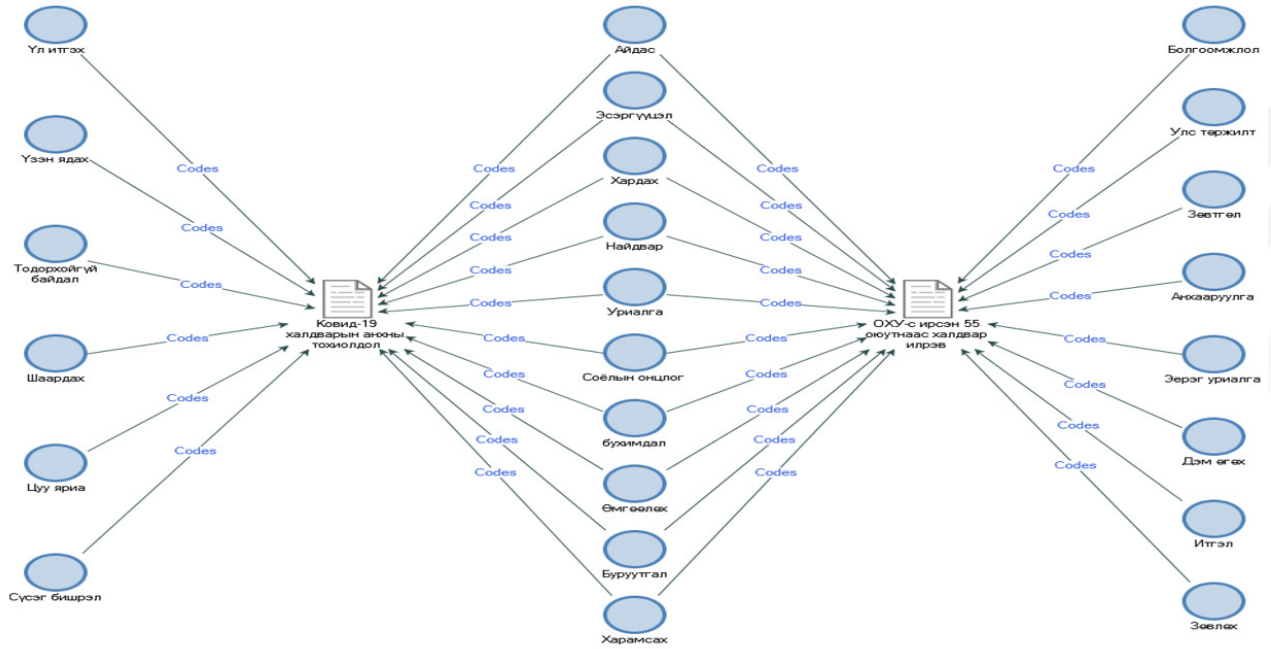
5 дугаар сарын 31 6 дугаар сарын 30	Өндөржүүлсэн бэлэн байдлыг 5 сарын 31-ээс 6 сарын 30, 6 сарын 30-аас 7 сарын 15 хүртэл сунгав.	Өндөржүүлсэн бэлэн байдлыг сунгаж, халдвар тархах эрсдэл өндөр хэмээн зарласан боловч сонгууль, наадам хийхээр төлөвлөсөн нь иргэдийн дунд эргэлзээ үүсгэв.
8-9 дүгээр сар	Тусгаарлалт	Гаднын улс орнуудаас ирж байгаа иргэдээс тусгаарлалтын зардал 1050000 төгрөг авч байгаа боловч тусгаарлаж байгаа газруудын чанар, үйлчилгээ маш их ялгаатай байгаа нь иргэдэд тодорхойгүй байдал үүсгэж байна. Мөн иргэд ямар үндэслэлээр тусгаарлалтын хоногийг 21 болгож буйд эргэлзэж, эсэргүүцэж байна.

Телевиз болон мэдээллийн сайтуудын мэдээлэл нь иргэдийн цахим орчинд мэдээлэл авах гол эх сурвалж болж байна. Дээрх мэдээллийн хэрэгслүүдийн мэдээг иргэд цахим орчинд хуваалцах, сэтгэл хөдлөлөө илэрхийлэх, сэтгэгдэл бичих байдлаар цааш түгээдэг. Үүнд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн мэдээний гарчиг болон иргэдийн тухайн мэдээлэлд өгч буй хариу үйлдэл анхаарал татаж байна. Иргэд эерэг гарчигтай мэдээллийг эергээр, сөрөг гарчигтай мэдээллийг сөргөөр хүлээж авч хариу үйлдэл үзүүлдэг нь түгээмэл ажиглагдлаа. Өөрөөр хэлбэл мэдээллийн гарчиг (агуулга) болон иргэдийн хариу үйлдэл шууд хамааралтай байна (Зураг 3). Мөн түүнчлэн иргэдийн цахим орчинд нийтэлж буй мэдээллийн агуулга эерэг, сөрөг байхаас шалтгаалан түүнийг уншсан иргэдийн сэтгэгдэл нийтэлсэн мэдээллийн хандлагатай адилхан байна. 1 дүгээр зурагт Монгол улсад 30 дахь тохиолдол бүртгэгдсэн тухай мэдээлэлд иргэдийн хариу үйлдэл үзүүлсэн байдал. 2 дугаар зурагт "Коронавирус илрээд биеийн байдал нь хүнд байсан хоёр хүн сайжирсан бол бусдынх нь бие тогтвортой байна" гарчигтай мэдээлэлд иргэдийн үзүүлсэн хариу үйлдэл. Эх сурвалж: ikon.mn

Зураг 2. Эерэг болон сөрөг мэдээлэлд үзүүлж буй иргэдийн хариу үйлдэл

3 дугаар сарын 10-ны өдөр Монгол улсад КОВИД-19 халдварын анхны тохиолдол илэрсэн тухай мэдээг хүлээн авсан иргэд хилээ хаагаагүй, гаднаас ирсэн иргэдийг хөл хорионд байлгаагүйд хамгийн их бухимдаж, гадаадын иргэд, албан тушаалтанд жирийн иргэдээс ялгаатай хандсан хэмээн Улсын онцгой комиссыг буруутгаж байлаа. Мөн хөл хорионд өөрийгөө тусгаарлаж байх ёстой хүн гадуур явж байсан нь иргэдийн дунд тодорхойгүй, үл итгэх байдлыг үүсгэжээ. КОВИД-19 халдварын анхны тохиолдлын мэдээлэл болон 5 сарын 14-нд ОХУ-аас ирсэн оюутнуудаас халдвар олноор илэрсэн мэдээллийн үеийн иргэдийн сэтгэгдлийг харьцуулж үзэв (Зураг 3). КОВИД-19 халдварын анхны тохиолдлын үеэр иргэдийн дунд үл итгэх, халдвар илэрсэн иргэнийг үзэн ядах, Улсын онцгой комиссоос шаардах, залбирах зэрэг үзэгдэл давамгайлж байсан бол 5 сарын тохиолдолд болгоомжлох, оюутнуудаа авчирсныг зөвтгөх, эмч нарт итгэх, сэтгэл санаагаар дэмжих, эерэг уриалга гаргах нь давамгайлж байжээ.

Зураг 3. КОВИД-19 халдвар илэрсэн анхны тохиолдол болон ОХУ-аас ирсэн 55 оюутнаас халдвар илэрсэн тухай мэдээлэл дэх иргэдийн хариу үйлдлийн харьцуулалт

Олон нийтийн дунд эрсдэл үүсэх үйлдэл хийсэн, тодорхойгүй байдал үүсгэсэн аливаа тохиолдолд олон нийтийн зүгээс үндэс угсаагаар ялгаварлах хандлага гаргаж байгаа нь ажиглагдлаа. 3 сарын 10-нд КОВИД-19 халдварын анхны тохиолдол болсон Франц улсын иргэн, тусгаарлагдаж байх ёстой хугацаандаа буюу 3 сарын 27-ны өдөр Баян-Өлгий аймгаас ирж байгаад замдаа саатуулагдсан казах иргэн, 4 сард ирсэн Турк улсын элчин сайдын гэр бүлээс халдвар илэрсэн зэрэг тохиолдлуудад тэднийг үзэн ядах, ялгаварлах хандлага өндөр байжээ. 3 болон 4 дүгээр сард болсон үйл явдлуудаас иргэд Турк улсын элчин сайдын гэр бүл болон Франц иргэнд иргэдийн адил шаардлага тавиагүй хилээр нэвтрүүлсэн, хөл хорионд байлгаагүй зэрэг үйл явдлыг буруутгаж, иргэдийн дунд тодорхойгүй байдал үүсгэж буй УОК болон холбогдох байгууллагуудад үл итгэж, буруутгаж байсан нь ажиглагдлаа. КОВИД-19 цар тахлын үед Монголчуудын бэлгэдэлт сэтгэлгээ, аливаа зүйлд өөдрөгөөр хандах, найдах байдал тод илэрч буй нь ажиглагдав. Аливаа зүйлд муу ёрлохгүй гэдэг хандлага хүчтэй илэрч байна. Мөн КОВИД-19 халдварын анхны тохиолдол илэрсэн Франц иргэнийг дахин Монголд халдвар илрэхгүй байхыг бэлгэдэж нийтээрээ Анх-Отгон хэмээн нэрлэсэн нь монголчуудын бэлгэдэлт сэтгэлгээний тод илрэл болжээ. Эрсдэл тохиолдсон үед нутгийн уулс ус, байгаль дэлхийдээ залбиран даатгах, муу ёрлохгүй байж амны бэлгээрээ аливаа эрсдэлийг сайнаар хүлээж авах хандлага иргэдийн сэтгэгдэлд багагүй хувийг эзэлж байна. Монголчуудын дунд Монголын агаар, ус, цаг агаарын онцлог нөлөөлнө. Монголчуудын хэрэглэдэг уламжлалт хүнс, малын мах чанартай учир бид дархлаа сайтай, вирус тэсэхгүй, Монголчууд халдвар авсан ч хөнгөн, хурдан эдгэнэ гэсэн итгэл үнэмшил байсан байна. Иргэд өөрсдөө онцгой байдлын дэглэмийг сайтар сахиад дотооддоо халдвар гарахгүй байхад гаднаас халдвартай иргэдийг зөөж авчраад хөл хориог сунгаад байгаад бухимдаж эхэлсэн байна. Ялангуяа 4 сараас эхлэн зөөвөрлөгдсөн халдварын тоо олноор нэмэгдэх үед иргэдийн энэхүү бухимдал нэмэгджээ. Мөн үйлчилгээний газруудын үйл ажиллагааг тодорхой цагийн хязгаартай нээсэн боловч сургуулийн үйл ажиллагааг нээгээгүй нь иргэдэд ойлгомжгүй байдал үүсгэсэн байна.

КОВИД-19 цар тахал гарснаас хойш нийгэмд дараах нийтлэг хэм хэмжээ тогтсон нь ажиглагдлаа. Иргэд дор бүрнээ хичээж, халдвараас урьдчилан сэргийлэх дэглэм сахиж, иргэн бүр хичээж халдвар гаргахгүй байхад анхаарах ёстой гэсэн хандлага тогтжээ. Үүн дээр 2 сарын 27-ны өдөр Монгол улсын ерөнхийлөгч БНХАУ-д айлчилж ирснийхээ дараа хөл хорионд орсон нь иргэдэд улам итгэл өгч, урам зориг нэмсэн байна. Зөөвөрлөгдсөн тохиолдол бүрийг

сайтар хянан тусгаарлаж, гадагш алдалгүй эдгээж байсан нь эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнүүдэд итгэх итгэлийг нэмэгдүүлжээ. Энэ нь цаашлаад гаднын улс орнуудаас иргэдээ авчрах үйл ажиллагааг иргэд дэмжих, иргэдээ авчраад эмчлэх нь зөв, манай эмч нар чадвартай, чадна гэдэг итгэл найдвар үүсгэсэн байна.

КОВИД-19 цар тахлын үеийн иргэдийн дунд тархсан мэдээллийн агуулгыг дараах сэдвүүдэд зангидаж шинжилсэн болно. Айдас, буруутгах, найдах, талархах, бухимдах, шаардах зэрэг сэдвүүд хамгийн олон удаа давтагдсан байна. Эдгээр сэдвүүд цар тахлын үеийн иргэдийн дундах харилцааны гол агуулгыг бүрдүүлж байжээ.

Хүснэгт 2. Үүсгэсэн зангилаа сэдэв, түүний эх сурвалж, дурдагдсан тоо

Зангилаа сэдэв	Эх сурвалжийн тоо	Дурдагдсан тоо
Айх	22	180
Болгоомжлох	11	14
Буруутгах	25	155
Бухимдах	12	75
Найдах	24	106
Өмгөөлөх	10	33
Соёлын онцлог	15	35
Талархах	17	42
Тодорхойгүй байдал	15	63
Уриалах	25	53
Хардах	18	40
Шаардах	18	47
Эсэргүүцэх	10	14

Монголд бүртгэгдсэн КОВИД-19-ийн халдварын анхны тохиолдлын мэдээллийг хэрхэн хүлээн авч, хариу үйлдэл үзүүлсэн байдлыг цаг хугацаатай нь харьцуулж үзэв. Улсын онцгой комисс анхны тохиолдлыг тухай мэдээлсэн даруйд иргэдийн дунд бухимдал, айдас, үзэн ядах байдал давамгайлж байжээ. Энэ байдал 3 сарын 12-нд сошиал медиагаар тархсан Франц иргэний тухай мэдээллийн дараа өөрчлөгдсөн байна. Тухайлбал, 3 сарын 12-нд нэрээ нууцлахыг хүссэн эмнэлгийн мэргэжилтний тэмдэглэл хэмээх гарчигтай Франц иргэний сэтгэлзүйн байдал хүнд байгаа тухай мэдээлэл сошиалд тархсан нь иргэдийн дунд үүссэн үзэн ядах, бухимдлыг багасгахад нөлөөлжээ. Үүний дараагаас иргэд тус иргэнийг уучлах, эдгээгээд явуулчихъя, дэмжье, тусалъя гэсэн утга бүхий сэтгэгдэл давамгайлах болжээ.

Хэлцэмж

Стюарт, Мелиса нарын судалгаагаар КОВИД-19 цар тахлын эхэн үед хүмүүс бэлтгэлгүй байсан учраас сандарсан худалдан авалтыг хийдэг, үүнийг засгийг газар болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн ухаалаг зохицуулалтаар шийдвэрлэх боломжтой байдаг хэмээн үзсэн байна. (Stuart J.Barnes, 2021) Бидний судалгаагаар Монголд цар тахлын эхэн үед үүнтэй адил “panic buying” буюу сандарсан худалдан авалт хийсэн тохиолдол 2 удаа гарсан байна. Үүнийг бид Засгийн Газар, шийдвэр гаргагчдын шийдвэр, мэдээллийн тодорхойгүй байдлаас үүссэн байна гэж үзсэн.

Цар тахлын эхэн үеийн нийгмийн сэтгэлзүйд Кюблер-Росс сэтгэлзүйн дасан зохицлын 5 үе шатны эхний гурван үе шат нь цар тахлын эхэн үед хүчтэй илэрч байсан байна. (Gregory, 2021) Өөрөөр хэлбэл айх, сандралд орох, уурлаж бухимдах, түгших байдал хүчтэй илэрч тэрхүү сэтгэл зүйн байдал цахим орчинд хүчтэй илэрч байсан байна. Харин 5-7-р саруудад нийтийг хамарсан бухимдал түгшүүр харьцангуй буурч бусдыг уучлах, хүлээж авах, зөвшөөрөх хандлага илэрч эхэлсэн байна. Мөн энд дурдах ёстой нэг онцлог үйл явдал бол бэлгэшээх байв. Монголчуудын соёлын онцлог болох сайныг бэлгэшээх хандлага цахим орчинд хүчтэй илэрч байжээ.

Дүгнэлт

КОВИД-19 цар тахлын үед шийдвэр гаргагчдын мэдээлэл, шийдвэр тодорхой бус, салаа утгатай байгаа тохиолдолд иргэд өөрсдийгөө хамгаалах, хувь хувьдаа урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авч, шаардлагатай хүнс, бараа бүтээгдэхүүнийг нөөцлөх зэрэг үйлдэл хийж, нийгэмд эмх замбараагүй байдал үүсэхэд бэлэн болдог байна. Мөн цахим орчинд элдэв цуу яриа тархаж иргэдийг тогтворгүй байдалд оруулах эрсдэл өндөр болдог ажээ. Монголчуудын хувьд аливаа эрсдэл тулгарахад маш хурдан зохион байгуулалтад орж, шийдвэр гаргагчдын заавар, дүрэм журмыг сайтар мөрддөг болох нь ажиглагдлаа. Үүний зэрэгцээгээр өөрсдөд нь эрсдэл үүсгэхүйц үйлдэл хийж байгаа иргэн, шийдвэр гаргагчдыг хүчтэй шүүмжлэх, буруутгах, ялангуяа гаднын иргэдийг үзэн ядах тохиолдол

илэрч байна. Иргэдийн дунд эрсдэл тохиолдсон үед муу ёрлохгүй байх, үйл явдал сайнаар төгсөнө хэмээн бэлгэшээх сэтгэлзүй цахим орчинд хүчтэй илэрч байна. Мөн буруутай хувь хүн, албан тушаалтныг уучлах, туслах, цахим орчин дахь эерэг уриалгыг хурдан хүлээн авч дэмжих байдал харагдаж байна. Цахим орчинд буй мэдээллийн гарчиг, агуулга эерэг, сөрөг байх нь иргэдийн хариу үйлдэлтэй шууд хамааралтай байна. Айх, буруутгах, найдах, бухимдах зэрэг сэтгэл зүйн үзэгдэл КОВИД-19 цар тахлын үед олон нийтэд түгээмэл илэрч байна.

Талархал

Энэхүү судалгааг хийж гүйцэтгэхэд арга зүйн зөвлөгөө өгч, хамтарч ажилласан МУИС-ийн ШУС-ийн ФШСТ-ийн ахлах багш доктор Ц.Нямсүрэн болон АШУҮИС, НЭМС-ийн ЭМНАНУТ-ийн багш нартаа талархаж буйгаа илэрхийлье.

Ном зүй

1. *Ahmad, A. R., & Murad, H. R. The Impact of Social Media on Panic During the COVID-19 Pandemic in Iraqi Kurdistan: Online Questionnaire Study. the Journal of Medical Internet Research, 2020; 22 (5), e19556. doi:10.2196/19556*
2. *Sim, K., Chua, H., Vieta, E., & Fernandez, G. The Anatomy of Panic Buying Related to the Current COVID-19 Pandemic. Psychiatry Research, 2020; 288. From https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113015*
3. *Gergen, K. Relational Being: Beyond Self and Community. New York: Oxford University Press. 2011*
4. *Oxford Dictionary. Cyberspace. Retrieved 2020; October from Lexico.com https://www.lexico.com/en/definition/cyberspace*
5. *Lance, S. The Varieties of Cyberspace: Problems in Definition and Delimitation. Western Journal of Communication, 1999; 63(3), 382-383.*
6. *Turkle, S. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less From Each Other. New York: Basic Books. 2012*
7. *Gergen, K. The Saturated Self: Delimmas of Identity in Contemporary Life. New York: Basic Books. 2000*
8. *Sherry, T. A Virtual Life: How Social Media Changes Our Perceptions. Retrieved 2020 October from Insight Digital Magazine: https://www.thechicagoschool.edu/insight/from-the-magazine/a-virtual-life/*
9. *Daniel , A. G., & Leonardo, T. Social Media Influence in the COVID-19 Pandemic. 2020; July. Retrieved 2020 October from Int. braz j urol: http://www.scielo.br/scielo.php?script=sci_*
10. *Abd-Alrazaq, A., Househ, M., Hamdi, M., Shah, Z., & Alhuwail, D. Top Concerns of Tweeters During the COVID-19 Pandemic: Infoveillance Study. J Med Internet Res , 2020; 22(4), e19016.*
11. *King University Online. The Psychology of Social Media. 2019; September, 19. https://online.king.edu/news/psychology-of-social-media/*
12. *Goh, D. H., Ang, R. P., Chua, A., & Lee, C. S. Why We Share: A Study of Motivations for Mobile Media Sharing. Active Media Technology, 5th International Conference, AMT 2009, Beijing, China, October 22-24, 2009. Proceedings (pp. 196-206). Beijing: Springer*
13. *Anthony, L. B., & Nicolette, R. How Many Likes Did I Get?: Purpose Moderates Links between Positive Social Media Feedback and Self-esteem. Journal of Experimental Social Psychology, 2017; 69, 232-236.*
14. *Koustuv, S., John, T., Eric, D. C., & Munmun, D. C. Social Media Reveals Psychosocial Effects of the COVID-19 Pandemic. 2020; medRxiv: Retrieved 2020 November from: https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.08.07.20170548v2*
15. *Эрүүл мэндийн яам. КОВИД-19: Нөхцөл байдлын мэдээУлаанбаатар. 2020; https://covid19.mohs.mn/p/cat/post/57/*

Social psychology during COVID–19 pandemic in social media

Gan-Erdene.A[1], Jargalsaikhan.T[1], Nyamsuren.Ts[2]
[1].School of Public health, MNUMS
[2]School of Art and Sciences, NUM
gan-erdene@mnums.edu.mn

ABSTRACT

This study was conducted between February and 1 September 2020. The survey analyzed data from people posted on Facebook and Twitter between January and September 2021. People buy foods and other necessities when Government decisions uncertain. The people create furphy in society during the COVID-19 pandemic. There is also a high risk of instability and the spread of rumors on social media. Mongolians are quick to organize when faced with risk and follow government instructions and regulations. There are cases of criticizing and blaming citizens and decision-makers that get a risk to citizens, especially hatred foreigners. Psychological misconceptions about risk are strong in social media. Mongolians are quick to forgive and help individuals and officials who have done wrong, and to respond positively to positive calls online. A citizen's response is positive if the title of the information in the social media is positive or a citizen's response is negative if the title of the information in the social media is negative. Psychological phenomena such as fear, guilt, hope, and frustration are common during the COVID-19 pandemic.